

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ОСВІТНЯ ПОДОРОЖ» ЯК ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ І ДОРΟΣЛОГО

Анотація. В статті висвітлено питання впровадження технології «Освітня подорож» у педагогічний процес дошкільних навчальних закладів, та потреби сучасної дошкільної освіти у фахівцях, здатних використовувати дану технології в професійній діяльності. Виділено і описано запропоновану педагогічну технологію, «Освітня Подорож»: визначено її сутність, принципи, завдання, вимоги та етапи діяльності з дітьми дошкільного віку (пропедевтичний, підготовчий, робота з маршрутним листом і захист). Простежується і обґрунтовується відміну освітньої подорожі як педагогічної технології (має свої особливості та передбачає зіткнення дошкільників з реальною або віртуальною проблемою, активізацією дослідницької діяльності дітей) від занять і екскурсій. Автори акцентують увагу на партнерській діяльності дитини і дорослого, що дає змогу активізувати діалогічну форму спілкування, розвиває навички дослідницької діяльності. Значну увагу приділено підготовки студентів, майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, до впровадження і застосування на практиці даної нової освітньої технології: описано поетапне ознайомлення з технологією «Освітня подорож» та використання різноманітних методів, прийомів, засобів, форм роботи з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: дошкільна освіта, майбутні вихователі, освітня подорож, підготовка студентів, технологія.

TRAINING OF FUTURE EDUCATORS TO IMPLEMENT THE "EDUCATIONAL TRAVEL" TECHNOLOGY AS A FORM OF IMPLEMENTATION CHILD AND ADULT AFFILIATE ACTIVITIES

Annotation. The article deals with the issues of introducing the "Educational journey" technology into the pedagogical process of pre-school educational institutions, and the needs of modern preschool education in specialists capable of using this technology in professional activities. The educational technology proposed, "Educational Travel", defines its essence, principles, tasks, requirements and stages of activity with children of preschool age (propaedeutic, preparatory, work with the route sheet and protection). It is traced and justified the difference of educational travel as a pedagogical technology (it has its own features and provides collision of preschool children with a real or virtual problem, activation of research activities of children) from classes and excursions. The authors emphasize the partnership activities of the child and the adult, allow to intensify the dialogue form of communication, develops the skills of research. Considerable attention is devoted to the training of students, future educators of preschool institutions, before the introduction and application in practice of this new educational technology: a step-by-step familiarization with the technology "Educational journey" and the use of various methods, techniques, means and forms of work with children of preschool age is described.

Key words: preschool education, future educators, educational journey, student training, technology.

Постановка проблеми. Конструювання освітнього процесу в закладі дошкільної освіти (далі –ЗДО) будується на основі концепції цілісного розвитку дитини як суб'єкта дитячої діяльності. Тому дорослі, які організують процес взаємодії з дітьми, здійснюють розвиток суб'єктних якостей дошкільників (ініціатива, самостійність, відсутність конформізму, творчість, індивідуальність) відповідно до можливостей віку і з опорою на зону найближчого розвитку (за Л. С. Виготським). Діти, включаючись у різні види активності, вчаться використовувати свій особистий досвід, приймати і ставити цілі діяльності, будувати послідовність своїх дій, добирати засоби для їхнього виконання, оцінювати результати спільно з дорослим. Педагоги виступають організаторами освітнього простору і партнерами по діяльності. Тому із багатьох завдань, які постають у процесі підготовки майбутніх фахівців, є й завдання — забезпечити розвивальний простір для дітей дошкільного віку, грамотно вибудувати день відповідно до режиму, надаючи малюкам право вибору видів активності і їхньої змінюваності впродовж дня.

Студентам, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта», необхідно засвоїти, що організаційно освітній процес у ЗДО може складатися з трьох блоків: спеціально організоване навчання у формі занять; спільна партнерська діяльність дитини і дорослого (освітні ситуації, освітні подорожі тощо); вільна самостійна діяльність самих дітей.

Аналіз попередніх досліджень. Якщо в дидактиці дошкільної освіти більш-менш напрацьовано теоретичні та практичні засади спеціально організованого навчання у формі занять, то спільна партнерська діяльність дорослого з дітьми залишається поза увагою як науковців, так і практиків. Є перші спроби віднайти нові форми організації освітнього процесу в ЗДО завдяки запровадженню освітніх ситуацій, але й вони поки що не вирішують проблеми [1, 3]. Нагадаємо, що *освітня ситуація* — це ситуація освітньої напруги, що виникає спонтанно або організована вихователем, яка потребує свого вирішення шляхом спільної діяльності всіх її учасників. Її метою є створення дітьми дошкільного віку освітнього результату (ідей, проблем, версій, схем, дослідів, дискурсу) в ході спеціально організованої діяльності [2].

Із-поміж технологій, які останнім часом упроваджуються в практику роботи дошкільних навчальних закладів України, якось «загубилась» цікава та сучасна технологія, назва якої сама говорить за себе — «Освітня подорож». Проте саме освітня подорож, як і освітня ситуація, може бути логічним втіленням *спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми* [3].

Технологія «Освітня подорож» дозволяє перетворювати довкілля в розвивальне середовище для дітей дошкільного віку завдяки безпосередньому знайомству з реальними або віртуальними об'єктами навколишнього світу, що, у свою чергу, активізує діалогічну форму спілкування з однолітками та дорослими. Освітня подорож також може сприяти розвитку дослідницької діяльності дошкільників.

Освітня подорож це не екскурсія, як може здатись на перший погляд. Подорож тим і відрізняється від екскурсії, що передбачає наявність початкової дослідницької проблеми, націленої на прикінцевий результат, реальний продукт у вигляді нових знань, смислів, відбитий у малюнках і схемах. Вирушаючи в освітню подорож, дитина дошкільного віку може точно (або майже точно) знати мету своєї подорожі (куди, навіщо, що отримаю, як буду добувати знання, що потім з цим буду робити тощо). Тому вся отримана інформація працює на дитину, а не проходить повз неї.

Освітня подорож — це й не заняття як організована спеціальна форма навчання дошкільнят. *Освітня подорож дітей дошкільного віку* — це педагогічна технологія, яка має свої особливості та передбачає зіткнення дошкільників із реальною або віртуальною проблемою, активізацію дослідницької діяльності дітей, є формою спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми. Під час подорожі всі предмети й об'єкти живої природи розглядаються як своєрідні тексти, «розшифровка» яких дозволяє встановити взаємозв'язок між реальними об'єктами і втіленими в них ідеями. Важливо також, що це пізнання ґрунтується на власних дитячих спостереженнях, враженнях, роздумах і вимагає напруженої роботи сенсорних систем, тобто чуттєве сприйняття світу, іншими словами, сприйняття за допомогою органів чуття: зору, слуху, дотику, нюху, смаку. Скільки органів? Відповідь на це запитання може бути дуже різною. Консерватори слідом за Аристотелем говорять про п'ять органів чуття — слух, дотик, зір, нюх і смак. Поети наполягають на шостому, до якого відносять то почуття прекрасного, то інтуїцію, то ще що-небудь. Проте, фізіологи і медики теж не мають згоди між собою. Найобережніші з них налічують у людини тільки три почуття, найрадикальніші — 33. Більшість учених визнають існування в людини 21 виду відчуття, отже, верхня межа поки не встановлена. Тому завдання вихователя — задіяти якомога більше сенсорних систем дітей під час організації освітньої подорожі.

Метою статті є з'ясування можливостей підготовки майбутніх вихователів ЗДО за запровадження нової освітньої технології.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи знайомство студентів із запропонованою технологією, вважаємо за необхідне передусім познайомити з методологічними особливостями її вибудовування. На нашу думку, розпочати слід зі з'ясування принципів організації освітньої подорожі. Основними принципами організації освітньої подорожі є: створення умов для безпосередньої взаємодії дошкільнят із навколишніми об'єктами, які стають основним засобом отримання інформації; організація спеціальної діяльності, у процесі якої на підставі особистих відчуттів і спостережень у дошкільнят буде відбуватись формування нових уявлень (така діяльність не виключає допомоги вихователів); організація активної самостійної дослідницької діяльності учасників освітньої подорожі; поєднання різних видів діяльності в процесі освітньої подорожі (спостереження, досліді, дослідження, пошук та аналіз інформації тощо); створення ситуації вибору джерел отримання інформації; зведення до мінімуму посередницької діяльності педагога [1].

Отже, освітня подорож розгортається на кількох змістових рівнях і вирішує ряд завдань: знайомство з різноманітними об'єктами (живими і неживими); набуття досвіду дослідження подібних об'єктів з позиції різних освітніх напрямів (див. зміст альтернативної програми «STREAM-освіта дошкільників, або Стежинки у Всесвіт») [3].

Наступним етапом у підготовці студентів — майбутніх вихователів ЗДО — є знайомство з вимогами до організації освітньої подорожі. Так, студенти повинні засвоїти, що тривалість освітньої подорожі визначається віком і психофізіологічними особливостями дошкільнят. Тимчасові рамки — від одного дня до тижня. При плануванні часу подорожі необхідно враховувати як вікові особливості «мандрівників», так і специфіку самої подорожі. Здатність утримувати мету й інтерес до діяльності у дошкільників тільки починає формуватись, тому

час «руху в подорожі» не повинно бути розтягнуто. Обмеження в часі може призвести до формалізму щодо виконання завдання: дитина буде виконувати роботу не тому, що цікаво, а тому, що потрібно вихователю.

На семінарському занятті доречно з'ясувати етапи освітньої подорожі. Пропонуємо чотири етапи освітньої подорожі — пропедевтичний, підготовчий, робота з маршрутним листом і захист, — які складають єдине ціле і реалізуються послідовно.

На пропедевтичному (вступному) етапі з метою осмислення поняття «подорож» педагог може спочатку запропонувати розібратись із значенням слів: мандрівка, (далека) дорога, путь, вояж, фр. їзда; (з поворотом) турне, тур; (піша) ходка, похід; мандри; рейс; екскурсія, паломництво, одіссея. На цьому етапі лінгвістичні ігри із семантичним контекстом доречні та актуальні. Дошкільникам молодшого віку подобається збиратись у подорож: діти розмірковують, які речі будуть потрібними (орієнтуючись на мету подорожі), навіщо, що обов'язково потрібно взяти, а без чого можна обійтись, складають все потрібне в рюкзачок тощо. Далі дошкільникам можна запропонувати відправитись «на пошуки скарбів», організувавши гру на станціях, на яких зупиняється віртуальний потяг (або використати іграшкову залізницю). Попередньо корисно організувати бесіду, в процесі якої з дітьми обговорити напрямок руху (показати варіанти), уточнити поняття «маршрутний лист», завдання на кожній станції (маршруті), познайомити з ресурсами, які можна використовувати (осередок книги, схеми, фото, пошук інформації разом із батьками в Інтернеті тощо). Таку діяльність варто поєднувати із ознайомленням з планом на заняттях із математики: діти одразу бачать практичне використання знань і діють в умовах, наближених до реальних. На цьому етапі логічно обговорити результати подорожі — що було цікавого, про що дізналися тощо.

Далі зі студентами обговорюється наступний (підготовчий) етап. Підготовка до освітньої подорожі починається із запропонованої дітьми або вихователем теми і, що не менш важливо, ідеї (проблеми), яка здатна «повести» дошкільнят у подорож. Дібравши разом із дітьми об'єкт(и) дослідження, необхідно визначити черговість їх дослідження, послідовність пропонованих для вирішення завдань, сформулювати запитання і завдання, що становлять зміст маршрутного листа. Маршрутний лист — це своєрідний путівник, який не тільки вказує «дорогу», а й містить запитання і дослідницькі завдання, а також підказує способи дослідження об'єктів, можливі шляхи пошуку і передачі інформації. Так, маршрутний лист є детальним алгоритмом діяльності, в якому вказані: об'єкти для дослідження (знаки, піктограми у певній послідовності); порядок дій дошкільнят при дослідженні цих об'єктів; запитання, які дозволять сконцентрувати увагу, спонукати ретельно розглядати і досліджувати пропоновані предмети або об'єкти, аналізувати отриману інформацію.

На наш погляд, логічно використовувати «стіну, яка говорить», схеми, моделі, знаки, малюнки і піктограми, які діти придумали самостійно, або за допомогою вихователя, а старші дошкільники можуть домальовувати карту подорожі відповідно пригодам, які трапилися.

Інший аспект попередньої роботи пов'язано з підготовкою учасників подорожі. Подорож передбачає наявність у дітей певного «багажу» знань, до якого вони будуть звертатися в пошуках відповідей на запитання, звіряючись із маршрутним листом. Тому є сенс зробити із дітьми «візочок знань», куди віртуально або використовуючи символи, «скласти» знання, які можуть знадобитись під час подорожі. Із дидактичної точки зору — це ґрунтовне узагальнення попередніх знань, умінь і навичок дітей, які вони зможуть проявити як сформовані компетенції під час освітньої подорожі.

Доречно запропонувати студентам познайомитись зі змістом казки з пізнавальним навантаженням «Пригоди родини їжачків: їжачки на ставку» (автор - Ірини Стеценко) як приклад освітньої подорожі з ускладненнями для дітей різного дошкільного віку. Цю казку краще розповідати дітям на прогулянці або під час походу до парку, лісу, луку, річки... Беручи активну участь у казці, діти розвивають асоціативне та образне мислення, фантазують, уявляють події сюжету, милуються природою, навчаються бачити красу навкруги. Така діяльність дає змогу малятам ще й ближче ознайомитися з навколишніми рослинами, мешканцями водойм, їхніми особливостями, активізувати власний досвід.

Під час гри «Риболовля» досягається висока ступінь зорово-моторної координації, діти досліджують нові об'єкти, навчаються вправно користуватися ними, виробляють стратегію дій, навчаються на власних помилках, спостерігають та аналізують дії інших, пробують втілити досвід інших у власних діях. Діти навчаються співпрацювати, домовлятися, узгоджувати дії, діяти злагоджено та скоординовано.

Цікавою формою роботи для майбутніх фахівців є робота з маршрутним листом (другий етап роботи). Основною частиною освітньої подорожі є самостійне дослідження старшими дошкільнятами, яке, нагадаємо, може відбуватися і в віртуальному просторі. Освітня подорож передбачає роботу в групах по 6-7 дітей (можна скористатись ідеями Є. Є. Шулешко щодо соціо-ігрової взаємодії). Кожна група об'єднує дошкільнят за різними критеріями. Групи, отримавши однакові маршрути, можуть використовувати різні предмети для створення свого продукту, але вирішувати (частково або в повному обсязі) питання, поставлені перед мандрівниками на попередньому обговоренні. Наприкінці подорожі порівняйте з дітьми результати, отримані кожною групою. Чи однакові вони? Чому вийшло по-різному? Погано це чи добре? Чи обов'язково все мало вийти однаково?

Змішаний склад груп дає можливість вивчити проблему багатогранно, подивитися на неї з різних точок зору, а в подальшому обговорити різні її аспекти, у дошкільників виформовується розуміння того, що проблема (завдання) може мати декілька варіантів його вирішення. Важливо навчити дітей працювати в групі, уміти вислуховувати думку кожного учасника подорожі, пам'ятати, що кожен має право на власне «бачення» проблеми, вчити аргументовано відстоювати свою точку зору, приймати до обговорення абсолютно всі версії та гіпотези, вести пізнавальний діалог (Н. Гавриш, Г. Лопатіна). До маршрутного листа вносяться такі матеріали: ілюстрації, карти, схеми, знаки, моделі, піктограми, фото обкладинок енциклопедій і книг (обов'язково знаходяться в осередку книги), які можуть бути джерелами інформації. Якщо в процесі подорожі з'являються нерозв'язні питання, вихователь, не пропонуючи готової відповіді, вказує на можливі джерела отримання інформації «за рамками» освітнього подорожі (взаємодія з батьками).

Знайомство студентів із третім заключним етапом може відбуватись у формі написання есе на запропоновану тему. Підсумкова частина розробки освітньої подорожі має назву «захист», так як дітям надається можливість відстоювати свою, часто відмінну від інших думку, ґрунтуючись на тих фактах, з якими вони познайомилися під час подорожі, і тих відчуттях, які вони зазнали.

Форма проведення «захисту» може бути різноманітною: створення виставок або колекцій, презентація робіт на «стіні, яка говорить» тощо.

Висновки. Головним результатом освітньої подорожі є пробудження дитини до нових знань. У процесі подорожі дошкільники зможуть розширити межі спілкування, оцінити свою готовність до дії в різних нестандартних ситуаціях, навчитись складати розповіді за схемами, моделями тощо. У процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО слід звертати увагу на можливості запровадження технології «Освітня подорож», починаючи з молодшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Коробкова Е.Н. Образовательное путешествие как педагогический метод [Электронный ресурс] : // Научная библиотека диссертаций и авторефератов. — 2004. — 32 с. / URL: <http://www.dissercat.com/content/obrazovatelnoe-puteshestvie-kak-pedagogicheskii-etod#ixzz3LIWZS1Oq> (дата обращения: 02.04.2018).
2. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації // Дошкільне виховання. — 2016. — №9. — С. 6-10.
3. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ЛІПС. Лтд, 2018. — 166 с.

УДК 378:02:001.89/895

О.Я. Кухтяк, м. Львів, Україна / O.Ya. Kuhtyak, Lviv, Ukraine
Sandra-k@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Анотація. Встановлено, що в умовах сучасного інформаційного суспільства відбуваються активні процеси щодо зміни підходів до підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, зумовлюючи необхідність в оновленні науково-методичного забезпечення процесу професійної підготовки фахівців даної спеціальності. Визначено, що науково-методичне забезпечення процесу професійної підготовки повинно відповідати тенденціям розвитку сучасної освіти та вимогам практики.

На основі аналізу стану досліджуваної проблеми і виявлених недоліків, окреслено основні суперечності та запропоновано шляхи їх розв'язання. Визначено головні компоненти професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, а саме: її зміст і організаційно-освітні технології забезпечення. Окреслено необхідність теоретичного обґрунтування науково-методичного забезпечення навчального процесу, що впливає із загальнонаукового твердження, що теорія виконує свою методологічну функцію, виступаючи як органічний конструктивний компонент практики. У цьому контексті наукове забезпечення є конструктивним компонентом методичного.

Обґрунтовано основні положення концептуальних засад науково-методичного забезпечення навчального процесу майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Визначено, що